

AZƏRBAYCANDA BADAM SÜDÜ İSTEHSALININ TƏŞKİLİ
MALİYYƏ TEXNİKİ İQTİSADİ ƏSASLANDIRMASI

İnnoveta MMC tərəfindən hazırlanmışdır
Bakı 2024

MÜNDƏRİCAT:

Ümumi məlumat: Tələb-Təklif və bazar boşluqlarının təhlili	2
Fərziyyələr və fundamental əsaslandırma	4
SATIŞDAN GƏLİRLƏR.....	4
LAYİHƏ ÜZRƏ xərclər (CAPEX və OPEX)	5
Proqnozlaşdırılan Gəlir hesabatı (5 il üzrə).....	9
Pul axınları haqqında hesabat	10
Maliyyə indikatorları.....	11
Araşdırma nəticələri	14
İstifadə olunan mənbələr	16

***Qeyd:** Bu sənəddə həcm və investisiyanın komponentləri və istehsal xərclərindən asılı olaraq mənfəətliliyi araşdırılmışdır.*

ÜMUMİ MƏLUMAT: TƏLƏB-TƏKLİF VƏ BAZAR BOŞLUQLARININ TƏHLİLİ

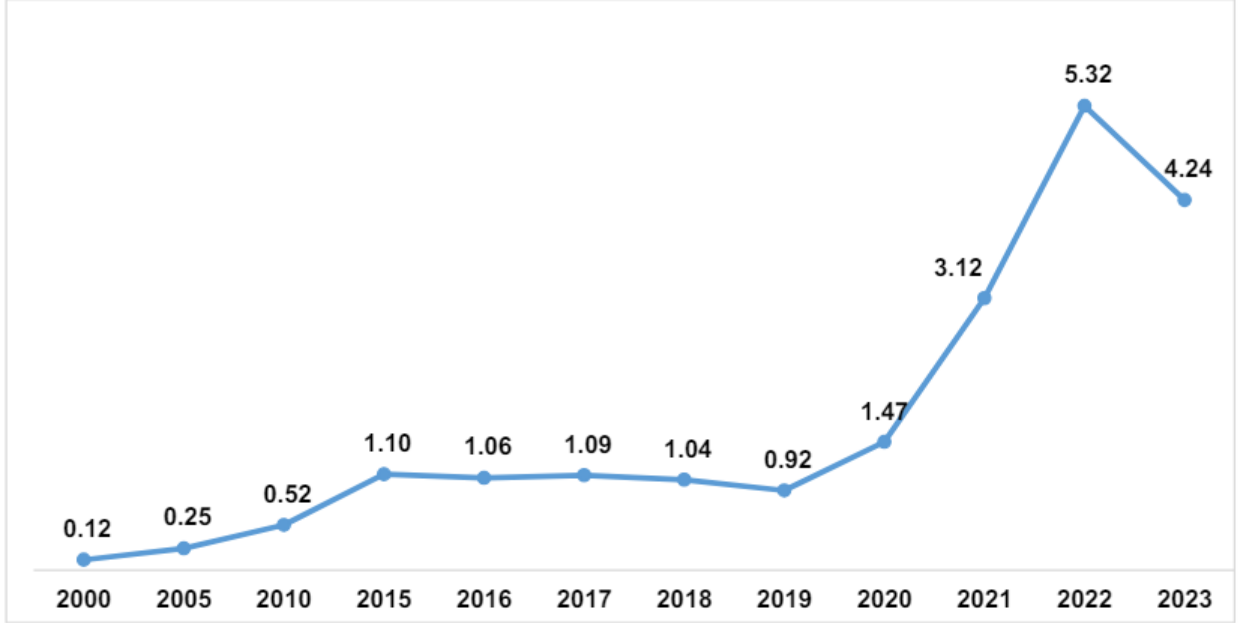
Badam südü, badam, su və müxtəlif digər maddələrin qarışığından hazırlanan bitki mənşəli süddür. Ənənəvi süd ilə müqayisədə, laktozasızdır, daha az kaloriya malikdir. Badam südü həmçinin D və E vitaminləri, kalsium və fosfor ilə zəngindir və əzələ və sümükləri gücləndirməyə, ürək sağlamlığını və qan şəkərini yaxşılaşdırmağa, çəkinin qorunmasına və s. kömək edir. O, kommersion xarakterli olaraq sadə, vanil, çiyələk, manqo və s. kimi müxtəlif dadlarda mövcuddur. Badam südü geniş şəkildə qida və içki, həmçinin kosmetika və ətriyyat sənayesində istifadə olunur.

Qlobal süd alternativləri bazarı son illər əhəmiyyətli formada artmışdır ki, bu artım da laktozasız və daha az kalorili seçimlərə, məsələn, badam və soya südünə olan istehlakçı tələbatının artması ilə izah olunur. İstehlakçılar sağlamlıq problemləri və heyvanlara qayğı mülahizələri səbəbindən getdikcə daha çox bitki mənşəli südlərə üstünlük verirlər ki, bu da badam südünün populyarlığının artmasına səbəb olur. Alternativ süd seçimləri yalnız qida cəhətdən zəngin deyil, həm də iqtisadi cəhətdən əlverişlidir, balanslı bir pəhriz üçün vacib qidaları təmin edir və ümumi sağlamlığı təşviq edir.

Ümumilikdə, qlobal süd alternativləri bazarında əhəmiyyətli dərəcədə böyümə proqnozlaşdırır və bu ilin sonuna qədər 1.45 milyard dollara, 2029-cu ilə qədər isə 2.89 milyard dollara çatacağı gözlənilir. Mordor Intelligence-in hesablamalarına əsasən 2024-2029-cu illər arasında qlobal illik orta artım tempi 14.73% olacaqdır. Süd alternativləri bazarı almaniyada əhəmiyyətli paya malikdir, məsələn 2023-cü ildə bu sahə 22.57%-lik bazar payına malik olmuşdur ki, bu da ən yüksək göstərici hesab edilir. Bu da artan vegan əhalisi və badam südü məhsullarının insanlar tərəfindən qəbul edilməsi ilə izah olunur. Badam südü istehsal edən müəssisələr arasında bazar lideri 33.97%-lik payla Fransanın Danone şirkətidir. Avropada badam südü satışlarında əsas paya sahib olan satış kanalı off-trade-dir, burada supermarketlər və hipermarketlər 2022-ci ildə 61.7% dəyər payı ilə liderdir. İspaniya badam südü istehlakında liderdir və burada hər gün demək olar ki, 12% insan badam südü istehlak edir. Ölkədə badam ağaclarının əkin sahəsi 700 000 hektardan çoxdur və badam südü geniş şəkildə qəhvə, şorbalar, çay və salat sousları kimi müxtəlif yeməklərdə və bişmiş məhsullarda süd əvəzedicisi kimi istifadə olunur.

Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsinin məlumatlarına əsasən 2023-cü ildə ölkədə badam bağlarının ümumi sahəsi 3.7 min hektar olub. Cəmi badam bağlarının 48.9%-i ənənəvi, 46.1%-i intensiv, 4.9%-i isə superintensiv bağlardır. 2023-cü ildə cəmi badam bağlarının 22.7%-i Abşeronun, 10.2%-i Qaxın, 8.2%-i Naxçıvan Muxtar Respublikasının, 7.5%-i Şəkinin, 6%-i Saatlının, 5.9%-i Siyəzənin, 5.4%-i İsmayılının, 4.1%-i Göyçayın, 4.0%-i Şabranın, 4.0%-i Xaçmazın, 22.0%-i isə digər rayonların payına düşüb. 2023-cü ildə badam istehsalı 2019-cu ilə nisbətən 4.6 dəfə artıb, 2022-ci ilə nisbətən isə 20.3% azalaraq 4.2 min ton olub.

Azərbaycanda badam istehsalı, min ton

Mənbə: Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsi

2023-cü ildə badam istehsalının 44.6%-i Qax rayonunun, 29.4%-i Abşeronun, 4.4%-i Naxçıvan Muxtar Respublikasının, 3.8%-i Ağsu rayonunun, 2.4%-i isə Siyəzən rayonunun payına düşüb. 2023-cü ildə badamın məhsuldarlığı 2019-cu ilə nisbətən 30.8% artıb, 2022-ci ilə nisbətən isə 33.8% azalaraq 20.8 sent/ha olub.

2023-cü ildə ölkəyə qabıqlı badam idxalı 2022-ci ilə nisbətən 2.3 dəfə azalaraq 6.6 ton, qabığı təmizlənmiş badam idxalı isə 2.1% azalaraq 710.5 ton olub. Azərbaycandan 2023-cü ildə 729 ton qabıqlı badam ixracı olmuşdur. 2023-cü ildə ölkədən 115.6 ton qabığı təmizlənmiş badam ixracı olmuşdur.

• *Tədqiqatda istifadə olunan məlumatlar və satışların həcm və dəyəri üzrə gözlənilən gəlirin qiymətləndirilməsi bazar araşdırmasının nəticələrinə əsas müəyyənləşdirilmişdir.*

• *İnvestisiya xərclərinin dəyəri və digər xərclər və xərclərin elementləri texniki araşdırmanın nəticələrinə uyğun qiymətləndirilmişdir.*

• *Bu tədqiqatda qeyd edilən sabit aktivlərin qiymətləndirilmiş dəyəri müəyyən bir dövr üzrə və tədqiqat hazırlandığı vaxtda hökm sürən iqtisadi şəraitlə əlaqələndirilməlidir. Buna uyğun olaraq, bu qiymətlər şərait dəyişdikcə və ya iqtisadi iqlim dəyişdikcə dəyişə bilər.*

• *Hədəf bazarları kimi ilkin mərhələdə yerli bazarlar, növbəti inkişaf dövründə isə ənənəvi və coğrafi cəhətdən yaxın ixrac bazarları nəzərdə tutulur.*

• *Qlobal trendləri (Avropada adambaşına badam südü istehlakı, ümumi badam südü istehsalı, badam südü istehsalı üzrə idxal, ixrac və istehsal göstəriciləri, xammaldan istifadə, Azərbaycanda badam istehsalı göstəriciləri və potensialı) nəzərə alınmaqla illik badam südü istehsalının ortalama 500 ton civarında olması, ilkin mərhələdə isə müvafiq potensialın 50 faizindən istifadə olunması, badam südü istehsalının, yəni istehsal gücünün (kapasitə) hər il ortalama 20% artırılması nəzərdə tutulur.*

• *Mərkəzi Bankın pul siyasəti haqqında rəsmi bəyanatları nəzərə alınmaqla illik inflyasiya göstəricisi 5% kimi nəzərə alınır və bütün iqtisadi göstəricilərə (amortizasiya istisna olmaqla) tətbiq olunur.*

• *Satış qiymətinin inflyasiya göstəricisi nəzərə alınmaqla hər il 5% artırılması nəzərdə tutulur.*

• *İstehsal gücünün artırılmasına müvafiq olaraq, xammal və material üzrə xərclərin növbəti illər üzrə ardıcıl olaraq 20%-lik kapasitə artımı və 5%-lik inflyasiya ilə əlaqəli artım nəzərə alınmaqla hesablanması həyata keçirilir.*

• *İstehsaldan miqyas effekti ilə əlaqədar marketing, əmək haqqı, kommunal xərclər üzrə illik artım cəmi olaraq 10% kimi müəyyən olunmuşdur.*

• *Gözlənilməyən xərclər bütün digər xərclərin 2%-i kimi təyin olunur ki, bu da qeyd olunan sahələrdə qeyri-müəyyənliklərin olması və buna müvafiq olaraq daha ehtiyatlı investisiya profilinin müəyyənləşdirilməsi ilə əlaqədardır.*

SATIŞDAN GƏLİRLƏR

Bençmarkların və bazar tələblərinin təhlili fəaliyyətə başlayacaq müəssisənin birinci ilində 250 ton həcmdə məhsul istehsalı gerçəkləşdirə biləcəyini göstərir. Məhsulun keyfiyyəti, inflyasiya faktorları və hazırda bazarlarda mövcud olan orta qiymətlər götürülməklə qiymətlərin ekstrapolyasiyası növbəti illər üçün müəyyənləşdirilmişdir. Aparılmış təhlillərə əsasən, topdansatış bazarında 1 kq badam südünün qiyməti orta hesabla 6 AZN təşkil edir. Beləliklə, qeyd olunan fərziyyələr əsas götürülməklə müəssisənin illər üzrə badam südü satışından gələn gəlirlərini aşağıdakı kimi hesablaya bilərik. Cədvəldən də görüldüyü kimi, gəlirlər gözlənilən qiymət və istehsal gücü artımı hesabına illər üzrə artır. Nəzərə alsaq ki, müəssisə istehsalı başlayan ilə başlayaraq hər il öz istehsal gücünü artıracaqdır, əldə edilmiş göstəricilər reallığa uyğun hesab edilə bilər.

Cədvəl 1. illər üzrə satışdan gəlirlər

	1-ci il	2-ci il	3-cü il	4-cü il	5-ci il
İstehsal gücünün illik 20% artırılması) ton	250	300	360	432	518
Satış qiyməti (+5% inflyasiya)	6 ₼	6.3 ₼	6.62 ₼	6.95 ₼	7.29 ₼
Satışdan cəmi gəlirlər	1 500 000 ₼	1 890 000 ₼	2 381 400 ₼	3 000 564 ₼	3 780 710.64 ₼

LAYİHƏ ÜZRƏ XƏRCLƏR (CAPEX VƏ OPEX)

İnvestisiya xərcləri, müəssisənin qurulması anından birinci əməliyyat tsiklini sonuna qədər layihəyə sərf edilən bütün xərcləri ifadə edir. Bu xərclər inşaat dövrü ilə əlaqələndirilir ki, bu dövrün müddəti də layihədən layihəyə dəyişə bilər. Belə ki, bəzi layihələrdə inşaat dövrü bir neçə il çəkə bilər, digər layihələrdə isə inşaat dövrü daha qısa ola bilər. Ümumilikdə, layihədə investisiya xərclərinin əsas istiqamətləri aşağıdakılardır. İstehsal müəssisəsinin fəaliyyət göstərməsi üçün badam xammalı, qablaşdırma materialları və istehsal avadanlıqları tələb olunur. İstehsal mərhələləri yüksək keyfiyyətli badam südünün satışa qədərki dövrdə saxlanılmasına imkan verən xüsusi saxlanılması, emal prosesinə qədərki dövrdə isə uyğun şəraitdə saxlanılması, emal prosesləri zamanı isə yuyulması, sınıdırılması və süd halına gətirilməsi kimi texniki imkanları nəzərdə tutmalıdır.

- **Ərazinin seçilməsi üzrə xərclər**

Badam südü fabrikinin qurulması üçün tələb olunan şərtlər aşağıdakı kimidir:

- Elektrik və su qurğularına qoşulma imkanları,
- Lazımi rəsmi prosedurlar üçün tələb olunan sənədlər,
- Badam bağına yaxın ərazidə olması,
- İstehsal olunan badam südü üçün logistika problemi olmayan yer,
- Badam südü fabrikinin yaradılması üçün zəruri texnoloji avadanlıq və investisiyalar.

Müəssisənin xərclərinin azlığı (logistika haqlarına yaxınlıq) və xammal mənbələrinə yaxınlıq baxımından təklif olunan potensial yerlər: Abşeron yarımadası və Bakıətrafı ərazilərdir. Ərazinin cəmi 1.3 min m² olması, qapalı sahənin ərazisinin isə 500 m² ortaölçülü müəssisənin fəaliyyəti üçün normal şərait yaradır. Qapalı sahə dedikdə istehsal müəssisənin özünün yerləşdiyi bina və yardımçı tikililər nəzərdə tutulur. Ümumilikdə ərazinin müəyyən edilməsi ilə bağlı xərclər aşağıdakı cədvəldə qeyd edilmişdir.

Cədvəl 2. Məhsul istehsal ediləcək ərazi (torpaq sahəsi) ilə bağlı xərclər

Tələb olunan ərazinin tipi	Ümumi ərazi (m ²)	100 m ² qiyməti	Məbləğ
Qapalı sahə	500	5 000 ₼	25 000 ₼
Açıq sahə	800	5 000 ₼	40 000 ₼
Cəmi			65 000 ₼

- **Texniki avadanlıq üzrə xərclər:**

Yaradılacaq badam südü emalı fabrikinin ölçüsündən və işləmə gücündən asılı olaraq

tətbiq olunan avadanlıqlar da dəyişir. Aşağıdakı avadanlıqların mövcudluğu ortaölçülü badam südü fabrikinin fəaliyyətinə tam şərait yaradır. Qeyd olunan ölçüdə badam südü istehsalı üzrə xəttin bütün avadanlıqlarının qiyməti 100 min AZN civarında dəyişir (məsələn, Weishu markalı istehsal xəttinin qiyməti - 108 min AZN). Onu da qeyd etmək yerinə düşər ki, badam südü istehsal xətti badamla yanaşı qoz-fındıq emalı üçün də istifadə oluna bilər ki, bu da yaradılacaq müəssisə üçün əlavə imkanlar açır. İstehsalın əsas mərhələləri aşağıdakılardan ibarətdir:

- Badamın təmizlənməsi və isladılması,
- Badamın qabıqlarının soyulması,
- Üyüdülməsi və su ilə qarışdırılması,
- Südün filtrasiya edilməsi,
- Son məhsulun hazırlanması,
- Son məhsulun homogenləşdirilməsi və pasterizasiya edilməsi,
- Məhsulun qablaşdırılması.

İstehsal xəttinin tutumu isə aşağıdakı kimidir:

- Badam qabıqlarının soyma maşını - 150 kq/saat,
- Əzmə dəyirmanı - 150 kq/saat,
- Homogenizator/pasterizator tutumu - 500 litr/saat,
- Yarı-manual doldurma maşını - 300-400 şüşə/saat.

Ümumilikdə texniki avadanlıqlarla bağlı xərclər aşağıdakı cədvəldə verilmişdir.

Cədvəl 3. Texniki avadanlıqlar üzrə xərclər və onların ümumiləşdirilməsi

Mərhələ	Tətbiq olunan avadanlıq (hissə) və gücü	Cəmi məbləği (1 Avro=1,85 AZN məzənnə)
Badamın təmizlənməsi və isladılması	Badam qabıqları soyma maşını - 150 kq/saat, Əzmə dəyirmanı - 150 kq/saat, Homogenizator/pasterizator tutumu - 500 litr/saat, Yarı-manual doldurma maşını - 300-400 şüşə/saat.	İstehsal xəttinin ümumi qiyməti 5 9000 avro təşkil edir. Qiymətə daşıma xərcləri daxil deyil.
Badamın qabıqlarının soyulması		
Üyüdülməsi		
Südün filtrasiya edilməsi		
Son məhsulun hazırlanması		
Son məhsulun homogenləşdirilməsi və pasterizasiya edilməsi		
Məhsulun qablaşdırılması		
Yekun məbləğ		108 000 ₼

- **Xammal xərcləri**

Hazırkı araşdırmada badanın qiyməti orta hesabla hər kq üçün 4 AZN-dən götürülmüşdür. Onu da qeyd etmək yerinə düşər ki, məhsulun keyfiyyətindən asılı olaraq onun qiymətində fərqliliklər ola bilər. Məhsulun qiymətinin müəyyən edilməsi üçün aqrabazar.az portalından istifadə edilmiş, eyni zamanda bu sahədə məhsul istehsal edənlərlə müsahibə aparılmışdır.

Cədvəl 4. Xammal - material xərcləri

İllik xammal və material xərcləri	1-ci il	2-ci il	3-cü il	4-cü il	5-ci il
Xammal və material üzrə xərclər (illik kapasitənin artırılmasına müvafiq olaraq 20%-lik artım və 5%-lik inflyasiya ilə əlaqəli qiymətlərin artımı nəzərə alınmaqla)	150 000 ₼	187 500 ₼	234 375 ₼	292 968.75 ₼	366 210.94 ₼

- **İnsan resursları üzrə xərclər**

İstehsala başlamaq üçün ümumilikdə 10 nəfərlik heyətə ehtiyac vardır. Aparılmış hesablamalar onu göstərir ki, işəgötürənin birinci il üzrə illik əmək haqqı ilə bağlı xərcləri (sosial ayırmalar da nəzərə alınmaqla) 200 490 AZN təşkil edir. İnsan resursları ilə bağlı xərclərin bölgüsü aşağıdakı cədvəldə verilmişdir. Növbəti illərdə isə əmək haqqı ilə bağlı ödənişlərin hər il inflyasiya artımına və eləcə də istehsal gücü artımına uyğun olaraq orta

hesabla 15% artırılması hesablamalarda nəzərə alınmışdır.

Cədvəl 5. İnsan resursları ilə bağlı xərclər

Mütəxəssis/Vəzifə adı	Say	1 nəfər üçün aylıq əmək haqqı fondu (GROSS)	Aylıq DSMF ayırmaları*	Aylıq işsizlikdən sığorta haqqı**	Aylıq icbari tibbi sığorta haqqı***	İşəgötürənin illik cəmi ödənişi
Müəssisə rəhbəri	1	3 000 ₼	464 ₼	15 ₼	6 ₼	42 468 ₼
Maliyyə meneceri	1	1 500 ₼	239 ₼	7.5 ₼	30 ₼	21 318 ₼
Satış mütəxəssisləri	1	1 000 ₼	164 ₼	5 ₼	20 ₼	14 268 ₼
Texniki müdir	1	2 000 ₼	314 ₼	10 ₼	40 ₼	28 368 ₼
Mühəndis operatorlar	1	2 000 ₼	314 ₼	10 ₼	40 ₼	28 368 ₼
Fəhlələr	3	1 000 ₼	164 ₼	5 ₼	20 ₼	42 804 ₼
İnzibati işçilər (sürücü, mühafizə əməkdaşı)	2	800 ₼	134 ₼	4 ₼	16 ₼	22 896 ₼
Cəmi	10	11 300 ₼	1 793 ₼	56.5 ₼	226 ₼	200 490 ₼

* Əməkhaqqı 200 manatdan çox olduqda: 44+(Sığorta haqqına cəlb edilən aylıq gəlir -200) *15%

** Hesablanmış əməyin ödənişi fondu * 0.5%

*** Əməkhaqqı 8000 manatadək olduqda: Hesablanan aylıq əməkhaqqı*2%

- **Marketing (reklam və PR) xərcləri**

Müəssisənin fəaliyyətinin xüsusi ilə də ilk ilində tanıtım və təbliğat fəaliyyətinin həyata keçirilməsi məqsədi ilə marketing büdcəsinin ayrılmasına ehtiyac vardır. Birinci il ərzində marketing büdcəsinin 21 200 AZN civarında olması proqnozlaşdırılır ki, bu xərclərin də komponentlər üzrə bölgüsü aşağıdakı cədvəldə verilmişdir.

Cədvəl 6. Marketing xərcləri

Maddə	Məbləğ
Kataloq (500 ədəd)	700 ₼
İnternet üzərindən və sosial şəbəklərdə reklam və PR fəaliyyətinin təşkili	6 000 ₼
Daxili sərgilərdə stend-nümayişlər	2 000 ₼
Broşür (5000 ədəd)	500 ₼
TV-lərdə yayım reklamları	12 000 ₼
Cəmi	21 200 ₼

- **Amortizasiya xərcləri**

İstehsalat müəssisəsinin qurulması üçün nəzərdə tutulmuş bina, qurğu, avadanlıq və maşınların amortizasiya xərcləri aşağıdakı cədvəldə göstərilmişdir. Bütün xərclər düz xətt metodu ilə hesablanmışdır.

Cədvəl 7. Binalar, qurğular, maşınlar və avadanlıqlar üzrə amortizasiya xərcləri

Maddə	Aktivin dəyəri/xərci	İstismar müddəti	Ammortizasiya faizi	İllik ammortizasiya premiumu (düz xətt metodu üzrə)
Binalar (1 kvadrat metrin qurulması xərci 400 AZN təşkil etməklə+ quraşdırma və dizayn işləri)	700 000 ₼	20	5%	000 ₼ 35
Maşın və avadanlıqlar (siyahıda detallı qeyd olunmuş bütün avadanlıq və materiallar)	108 000 ₼	10	10%	800 ₼ 10
Nəqliyyat vasitələri (1 yükdaşıma maşını)	100 000 ₼	5	20%	000 ₼ 20
Ofis mebeli və avadanlıqlar	20 000 ₼	5	20%	000 ₼ 4
Cəmi	928 000 ₼			800 ₼ 69

PROQNOZLAŞDIRILAN GƏLİR HESABATI (5 İL ÜZRƏ)

Gəlir hesabatı şirkətin müəyyən bir müddət - hesabat dövrü ərzində maliyyə fəaliyyətini ifadə etmək üçün istifadə olunan əsas maliyyə hesabatlarından biridir. Bu hesabat digər əsas hesabatlarla, yəni pul vəsaitlərinin hərəkəti haqqında hesabat və balans hesabatı ilə birlikdə verilir. Mənfəət hesabatı şirkətin gəlir və xərclərini ümumiləşdirən xülasədir. O, həmçinin müəyyən edilmiş maliyyə dövrü üçün mənfəət və zərərləri nümayiş etdirir. Bu araşdırmada mənfəət hesabatı inflyasiyanın hər il 5% artması əsasında layihənin tədqiqi dövrü olan 5 il müddətinə hazırlanmışdır. Beləliklə, gəlirlər və məsrəflər hər il 5% artır. İllik istehsal gücünün davamlı artımına müvafiq olaraq, satış gəlirlərinin və xərclərinin tədricən artımı nəzərə alınır. Gəlirlər 1-ci ildən 5-ci ilə qədər 1 500 000 AZN-dən 3 780 710 AZN-ə qədər yüksəlir, bu da illik 5% inflyasiya ilə bağlı qiymətlərin artımı və istehsal gücünün 20% artımı ilə izah olunur. Xammal və material xərcləri də buna müvafiq olaraq eyni qaydada artır və 1-ci ildəki 481 983 AZN-dən 5-ci ildə 894 572 AZN-ə çatır. Digər xərclər, məsələn, əmək haqqı və kommunal xərclər də inflyasiya, istehsal gücünə müvafiq olaraq zəruri resursların artımı, lakin miqyas effektinin də təsiri nəzərə alınmaqla artım göstərir.

Cədvəl 8. Gəlir və xərclərin planlaşdırılması

S/n	Göstəricilər	1-ci il	2-ci il	3-cü il	4-cü il	5-ci il
1	Satışdan ümumi gəlirlər (5% illik inflyasiya və istehsal gücünün illik 20% artırılması nəzərə alınmaqla)	7 000 000 ₼	8 820 000 ₼	11 113 200 ₼	14 002 632 ₼	17 643 316.32 ₼
2	Ümumi xərclər (ortalama 5%-lik illik inflyasiya və	5 089 330.6 ₼	6 257 167.11 ₼	7 705 929.1 ₼	9 504 192.88 ₼	12 563 602.48 ₼

	istehsal gücünün 20%-lik artımı nəzərə alınmaqla)					
4,1	Xammal və material üzrə xərclər (illik gücün artırılmasına müvafiq olaraq 20%-lik artım və 5%-lik inflyasiya ilə əlaqəli qiymətlərin artımı nəzərə alınmaqla)	4 230 000 ₼	5 287 500 ₼	6 609 375 ₼	8 261 718.75 ₼	11 153 320.31 ₼
4,2	Marketinq xərcləri	30 900 ₼	35 535 ₼	40 865.25 ₼	46 995.04 ₼	54 044.29 ₼
4,3	Əmək haqqı xərcləri (DSMF və digər sosial ayırmalar nəzərə alınmaqla)	425 834 ₼	489 709.10 ₼	563 165.47 ₼	647 640.28 ₼	744 786.33 ₼
4,4	Ammortizasiya xərcləri	123 753.88 ₼	123 753.88 ₼	123 753.88 ₼	123 753.88 ₼	123 753.88 ₼
4,5	Torpaq vergisi*	- ₼	- ₼	- ₼	- ₼	- ₼
4,6	Əmlak vergisi*	- ₼	- ₼	- ₼	- ₼	- ₼
4,7	Sığorta xərcləri	- ₼	- ₼	- ₼	- ₼	- ₼
4,8	Kommunal xərclər (günlük 10 ton su, elektrik, telefon xərcləri daxil olmaqla)	15 000 ₼	17 250 ₼	19 837.50 ₼	22 813.13 ₼	26 235.09 ₼
4,9	Digər dəyişən xərclər (tikinti, quraşdırma, fəaliyyətə başlama ilə əlaqəli digər bütün xərclər də daxil olmaqla)	200 000 ₼	230 000 ₼	264 500 ₼	304 175 ₼	349 801.25 ₼
4,1	Gözlənilməyən xərclər (bütün digər xərclərin 1%-i civarında)	63 842.73 ₼	73 419.14 ₼	84.432,01 ₼	97.096,81 ₼	111 661 33 ₼
5	Cəmi xərclər	5 089 330.60 ₼	6 257 167.11 ₼	7 705 929.1 ₼	9 504 192.88 ₼	12 563 602.48 ₼
6	Vergiyə cəlb olunan mənfəət (vergidən əvvəl mənfəət)	1 910 669.40 ₼	2 562 832.89 ₼	3 407 270.9 ₼	4 498 439.12 ₼	5 079 713.84 ₼
7	Mənfəət vergisi*	191 066.94 ₼	256 283.29 ₼	340 727.09 ₼	449 843.91 ₼	507 971.38 ₼
8	Xalis mənfəət/zərər	1 719 602.46 ₼	2 306 549.6 ₼	3 066 543.81 ₼	4 048 595.21 ₼	4 571 742.45 ₼
9	Xalis mənfəət marjası	24.6%	26.2%	27.6%	28.9%	25.9%

* İntestisiya təşviqi sənədini aldığı andan müəssisə 7 il müddətində mənfəətin 50%-i mənfəət vergisindən, əmlak vergisindən və torpaq vergisindən azaddır.

PUL AXINLARI HAQQINDA HESABAT

Pul axınları haqqında hesabat şirkətin fəaliyyətindən əldə etdiyi pul axını məlumatlarını nümayiş etdirən maliyyə bəyannamələrindən biri kimi təyin olunur. Bu bəyannamə müəyyən bir dövr ərzində fəaliyyət əməliyyatları üçün ödənilən pul axınlarını əhatə edir və əsas məqsədi, mövcud maliyyə resurslarının istifadəsində rəhbərliyin səmərəliliyini nümayiş etdirmək və bu cür bəyannamələrin istifadəçilərinə şirkətin likvidliyini, yəni ödənişləri vaxtında ödəmə qabiliyyətini qiymətləndirməkdə kömək etməkdən ibarətdir.

Bu bəyannamə gəlir bəyannaməsindən əldə edilən məlumatlara əsasən layihəni öyrənmək üçün nəzərdə tutulan 5 illik dövr üçün hazırlanmışdır. Tədqiqat dövrü ərzində layihə fəaliyyəti yalnız əməliyyat fəaliyyəti əsasında qurulmuş və ammortizasiya xərcləmələrini nəzərə almamışdır. Pul vəsaiti daxilolmaları 1-ci ildən 5-ci ilə qədər 1 500 000 AZN-dən 3 780 710 AZN-ə qədər artmaqdadır. İstehsal üzrə zəruri tələbatlar, yəni xammal və material xərcləri isə 1-ci ildə 150 000-dən başlayaraq 5-ci ildə 366 210 AZN-ə qədər artır. İşçi qüvvəsi xərcləri və marketing xərcləri də hər il tədricən artaraq 5-ci ildə müvafiq olaraq 3 50 658 və 37 078 AZN olur. Cəmi pul vəsaiti çıxışları 1-ci ildə 412 183 AZN, 5-ci ildə isə 824 772 AZN olur. Xalis pul dövriyyəsi isə hər il artır və 1-ci ildə 1 087 086 AZN-dən başlayaraq 5-ci ildə 2 955 938 AZN-ə çatır.

Cədvəl 9. Pul axınları

Maddə	1-ci il	2-ci il	3-cü il	4-cü il	5-ci il
Pul vəsaiti daxilolmaları (inflow)	1 500 000 ₼	1 890 000 ₼	2 381 400 ₼	3 000 564 ₼	3 780 710.64 ₼
Pul vəsaiti çıxışları (outflow)					
Əsaslı investisiyalaşdırma xərcləri	₼ -	₼ -	₼ -	₼ -	₼ -
Xammal və material üzrə xərclər (illik kapasitənin artırılmasına müvafiq olaraq 20%-lik artım və 5%-lik inflyasiya ilə əlaqəli qiymətlərin artımı nəzərə alınmaqla)	150 000 ₼	187 500 ₼	234 375 ₼	292 968.75 ₼	366 210.94 ₼
Marketing xərcləri	21 200 ₼	24 380 ₼	28 037 ₼	32 242.55 ₼	37 078.93 ₼
Əmək haqqı xərcləri (DSMF və digər sosial ayırmalar nəzərə alınmaqla)	200 490 ₼	230 563.5 ₼	265 148.03 ₼	304 920.23 ₼	350 658.26 ₼
Torpaq vergisi*	₼ -	₼ -	₼ -	₼ -	₼ -
Əmlak vergisi*	₼ -	₼ -	₼ -	₼ -	₼ -
Sığorta xərcləri	₼ -	₼ -	₼ -	₼ -	₼ -
Kommunal xərclər (günlük su, elektrik, telefon xərcləri daxil olmaqla)	10 000 ₼	11 500 ₼	13 225 ₼	15 208.75 ₼	17 490.06 ₼
Gözlənilməyən xərclər (bütün digər xərclərin 2%-i civarında)	30 493.8 ₼	35 067.87 ₼	40 328.05 ₼	46 377.26 ₼	53 333.85 ₼
Cəmi pul vəsaiti çıxışları (outflow)	412 183.8 ₼	489 011.37 ₼	581 113.08 ₼	691 717.54 ₼	824 772.04 ₼
Xalis pul dövriyyəsi	1 087 816.2 ₼	1 400 988.63 ₼	1 800 286.92 ₼	2 308 846.46 ₼	2 955 938.6 ₼

MALİYYƏ İNDİKATORLARI

- Pulun indiki zaman dəyəri (NPV)**

NPV investisiyanın dəyərini qiymətləndirmək üçün gözlənilən gələcək pul vəsaitlərinin hərəkətinə uyğun olaraq istifadə edilən qiymətləndirmə metodudur. NPV investisiyanın

dəyərini gələcəkdə yaradılan vəsaitlərin gözləntilərinə əsaslanaraq hesablayır. Bu, investisiyanın gələcəkdə gözlənilən dəyərini bugünün qiymətləndirməsi əsasında dəyərləndirir. Hesablamalardan görüldüyü kimi analizdə istifadə edilən illər üzrə xalis pul axınlarının indiki zaman dəyəri 14.2 milyon AZN təşkil edir.

Cədvəl 10. Pulun indiki zaman dəyər (NPV)

İl	Xalis pul axını	Diskontlaşdırılmış faiz dərəcəsi*	NPV
1-ci il	1 087 816.20 ₼	8.37%	14 262 806.54 ₼
2-ci il	1 400 988.63 ₼		
3-cü il	1 800 286.92 ₼		
4-cü il	2 308 846.46 ₼		
5-ci il	2 955 938.60 ₼		
Cəmi	9 553 876.82 ₼		

*Azərbaycan Mərkəzi Bankının 01.05.2024 tarixinə olan müddətli depozit və kreditlər üzrə orta faiz dərəcəsi diskontlaşdırılmış faiz dərəcəsi kimi götürülmüşdür (<https://uploads.cbar.az/assets/c0cb7eef2319008419a09d7b3.pdf>)

- **Investisiyanın rentabelliği (ROI)**

Investisiyanın gəlirliliği (ROI) investisiyanın səmərəlilik dərəcəsinə və ya konkret sahəyə investisiya qoyuluşundan əldə edilən mənfəətin dərəcəsinə ölçən alətlərdən biridir. Bu, investisiya dəyərində istinad etməklə hesablanır və hansı investisiyaların daha məqsədəuyğun olduğunu müəyyən etməyə imkan verir. ROI xalis mənfəətin (və ya zərərin) investisiya dəyərində bölünməsi nəticəsində yaranan faiz göstəricisidir. Orta ROI 5 il ərzində xalis illik mənfəətin mənfəət və zərər haqqında hesabatdan investisiya xərclərinə bölünməsi yolu ilə hesablanır. Planlaşdırılan müəssisə üçün hesablanan ROI aşağıdakı cədvəldə verilmişdir.

Cədvəl 11. Investisiyanın gəlirliliği/rentabelliği (ROI)

İl	İllik xalis mənfəət	İllik investisiya xərcləri	Hesablama qaydası	İllik ROI
1-ci il	1 018 016.2 ₼	1 555 183.8 ₼	ROI=(Xalis mənfəət/ Cəmi investisiya məbləği)×100	65.5%
2-ci il	1 331 188.63 ₼			85.6%
3-cü il	1 730 486.92 ₼			111.3%
4-cü il	2 239 046.46 ₼			144%
5-ci il	2 886 138.6 ₼			185.6%
Orta ROI				118.4%

- **İnvestisiyanın geri ödəmə müddəti**

Geri ödəmə müddəti iki mərhələdə hesablanır. İlk addım layihənin ilk beş ili ərzində investisiya xərcləri ödənilənə qədər pul vəsaitlərinin daxilolmalarını aşağıdakı kimi hesablamaqdır:

Cədvəl 12. İnvestisiyanın geri ödəmə müddəti (1)

PBP üzrə hesablama (1)						
Göstəricilər	baza ili	1-ci il	2-ci il	3-cü il	4-cü il	5-ci il
İllik xalis pul daxilolmaları (inflow)	- 1 555 183.8 ₼	1 087 816.2 ₼	1 400 988.63 ₼	1 800 286.92 ₼	2 308 846.46 ₼	2 955 938.6 ₼
Kumulyativ pul axını	-	- 467 367.6 ₼	933 621.03 ₼	2 733 907.95 ₼	5 042 754.42 ₼	7 998 693.02 ₼

Növbəti mərhələdə isə investisiyanın geriödəmə müddəti aşağıdakı kimi hesablanır:

$PBP = \text{Neqativ pul axını illərinin sayı} + \text{sonuncu neqativ pul axınınin absolyut dəyəri} / \text{növbəti ilin pul daxilolmaları}$

Cədvəl 13. İnvestisiyanın geri ödəmə müddəti (2)

PBP üzrə hesablama (2)		
Neqativ pul axını illərinin sayı	+	sonuncu neqativ kumulyativ pul axınınin absolyut dəyəri
		növbəti ilin pul daxilolmaları (inflow)
1	+	467.367,60 ₼
1	+	1.400.988,63 ₼
1	+	0,33
PBP (il)	=	1,33

- **Daxili gəlirlilik dərəcəsi (IRR)**

IRR tədqiq olunan iqtisadi layihə fəaliyyəti üçün sənayenin riskləri nəzərə alınmaqla, investordan öz pulunu Azərbaycan daxilində layihəyə yatırmaq üçün tələb olunan minimum gəlirdir.

Cədvəl 14. İnvestisiyanın Daxili gəlirlilik dərəcəsi (IRR)

İllər	baza ili	1-ci il	2-ci il	3-cü il	4-cü il	5-ci il	IRR
Pul daxilolmaları	-1 555 183.8 ₼	1 087 816.2 ₼	1 400 988.63 ₼	1 800 286.92 ₼	2 308 846.46 ₼	2 955 938.6 ₼	88%

(net cash flow)							
-----------------	--	--	--	--	--	--	--

- **Mənfəətin sifıra bərabər olduğu satışın həcmi**

Aparılmış mikroiqtsadi hesablamalar göstərir ki, 1 vahidin satış qiyməti 6 AZN olduğu halda, dəyişən xərcin 1 vahid üzrə məbləği 1.65 AZN təşkil edir. Bu isə, miqdar üzrə 228 209 AZN, satış dəyəri üzrə isə 1369 257 AZN dəyərində məhsul istehsalı və satışının gerəkləşdirilməsinin istehsalın "sıfır nöqtəsi"ni (break even point) təşkil etdiyini göstərir.

Cədvəl 15. Investisiyanın mənfəətin sifıra bərabər olduğu (break even point) satışın həcmi (1)

Dəyişməyən xərclər	Cəmi
Torpaq sahəsi üzrə xərclər	65 000 ₼
Binalar (1 kvadrat metrin qurulması xərci 400 AZN təşkil etməklə+ quraşdırma və dizayn işləri)	700 000 ₼
Maşın və avadanlıqlar (siyahıda detallı qeyd olunmuş bütün avadanlıq və materiallar)	108 000 ₼
Nəqliyyat vasitələri (1 yükdaşıma maşını)	100 000 ₼
Ofis mebeli və avadanlıqlar	20 000 ₼
Cəmi	993 000 ₼

Dəyişən xərclər	Cəmi
İstehsal üzrə zəruri tələbatlar (xammal və material xərcləri)	150 000 ₼
Marketinq xərcləri	21 200 ₼
Əmək haqqı xərcləri	200 490 ₼
Kommunal xərclər (günlük su, elektrik, telefon xərcləri daxil olmaqla)	10 000 ₼
Gözlənilməyən xərclər (bütün digər xərclərin 2%-i civarında)	30 493.8 ₼
Cəmi	412 183.8 ₼

Cədvəl 16. Investisiyanın mənfəətin sifıra bərabər olduğu (break even point) satışın həcmi (2)

1 vahidin satış qiyməti	6 ₼	
1 vahid üzrə dəyişən xərcin məbləği	1.65 ₼	
"Break-even" miqdar üzrə	"Break-even" miqdar üzrə=Dəyişməyən xərclər/(1 vahid üzrə satış qiyməti-1 vahid üzrə dəyişən xərcin məbləği)	228 209.51 ₼
"Break-even" satış dəyəri üzrə	"Break-even" satış dəyəri üzrə (AZN)="Break-even" miqdar üzrə×1 vahid üzrə satış qiyməti	1 369 257.05 ₼

ARAŞDIRMA NƏTİCƏLƏRİ

Beləliklə, aparılan tədqiqat işinin nəticələri kimi aşağıdakıları göstərmək olar:

Badam südü istehsal edən fabriki qurmaq qurmaq və qısa müddətli dövrdə mənfəət əldə etmək imkanları mövcuddur;

Badam südü istehsalı, idxalı və ixracı üzrə göstəricilər yerli və yaxın ixrac bazarlarında məhsula qənaətbəxş tələbin olduğunu, qlobal təhlillər isə tələb artımı üzrə meyillilik göstərir;

Ümumilikdə isə, iqtisadi səmərəlilik göstəriciləri investisiya layihəsinin uğurlu olacağını deməyə əsas verir.

Biznes ideyanın təsviri və əsas səmərəlilik göstəriciləri

	Badam südü istehsalı
Qurulacaq müəssisənin fəaliyyət istiqaməti	
Müəssisənin illik istehsal gücü (5-ci ilində)	518 ton
Yerləşəcəyi yer	Abşeron yarımadası
Layihənin öyrənilən icra müddəti	5 il
İnvestisiya xərcləri	1 555 183.80 ₼
Xalis cari dəyər (NPV)	14 262 806.54 ₼
Qoyulmuş investisiyanın qaytarılması (ROI)	118.4%
Daxili gəlirlilik faizi (IRR)	88%
İnvestisiyanın geri ödəmə müddəti (il)	1.3
İnvestisiyanın mənfəətinin sıfıra bərabər olduğu satış həcmi	1 369 257.05 ₼

İSTİFADƏ OLUNAN MƏNBƏLƏR

1. Aqrar sahə müətəxəssisləri və müvafiq sahədə çalışanlarla ekspert müsahibələri
2. Ümumdünya Ticarət Təşkilatının rəsmi məlumatları (TradeMap platforması)
3. BMT-nin Ərzaq və Kənd Təsərrüfatı Təşkilatının (FAO) rəsmi bülleten və statistik məlumatları
4. Dövlət Statistika Komitəsi, Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi və Dövlət Gömrük Komitəsinin rəsmi məlumatları
5. Elektron ticarət və satış platformaları (aqrarbazar.az, Bazarstore.az, Turbo.az və s.)
6. Beynəlxalq Zeytun Yağı Koalisiyasının rəsmi internet sahifəsindəki statistik məlumatlar, araşdırma nəticələri və akademik hesabatları (internationaloliveoil.org)
7. Legal Prime MMC qiymətləndirmə təşkilatının nümayəndələri ilə müsahibə və dəqiqləşdirmələr
8. <https://www.mordorintelligence.com/industry-reports/europe-almond-milk-market>
9. https://www.syndicatedanalytics.com/request?type=report&id=1170&flag=B&trk=article-ssr-frontend-pulse_little-text-block
10. <https://www.scribd.com/document/462946295/1-MILK-PROCESSING-10000-LPD-docx>
11. <https://www.chbdc.govt.nz/assets/Uploads/Almonds-consumer-market-research.pdf>
12. <https://www.milkosan.com/urunlerimiz/badem-sutu-uretim-hatti/>
13. <https://www.akakce.com/sut/badem-sutu.html>
14. https://tr.made-in-china.com/co_blsfluid/product_Steel-Almond-Milk-Processing-Machine-Industrial-Almond-Milk-Production-Process_erniesog.html
15. <https://tr.jinanenyingmachine.com/soybean-milk-machine/almond-milk-making-machine-maker.html>
16. <https://www.nutmachines.com/line/almond-milk-production-line.html>
17. <https://making.com/almond-milk>
18. <https://fruitprocessingmachine.com/portfolio-items/almond-milk-processing-line/>
19. [https://en.paulmueller.com/milk-cooling-and-storage?utm_campaign=Muller+BV+%7C+Search+%7C+All+EU+%7C+European+Dairy+Farm+Equipment+\(DeLaval\)&utm_source=adwords&utm_term=storage%20tank&utm_medium=ppc&hsa_ver=3&hsa_kw=storage%20tank&hsa_tgt=kwd-11960781&hsa_acc=1288852344&hsa_cam=21081083924&hsa_ad=692923422218&hsa_mt=b&hsa_grp=165335672291&hsa_src=g&hsa_net=adwords&gad_source=1&gclid=CjwKCAjwr7ayBhAPEiwA6EIGxKkjlPk9PmouZwMH33nkJdDI9DN27Wx2uWfUqAZQF264xj8aDqINRoC5YIQAvD_BwE](https://en.paulmueller.com/milk-cooling-and-storage?utm_campaign=Muller+BV+%7C+Search+%7C+All+EU+%7C+European+Dairy+Farm+Equipment+(DeLaval)&utm_source=adwords&utm_term=storage%20tank&utm_medium=ppc&hsa_ver=3&hsa_kw=storage%20tank&hsa_tgt=kwd-11960781&hsa_acc=1288852344&hsa_cam=21081083924&hsa_ad=692923422218&hsa_mt=b&hsa_grp=165335672291&hsa_src=g&hsa_net=adwords&gad_source=1&gclid=CjwKCAjwr7ayBhAPEiwA6EIGxKkjlPk9PmouZwMH33nkJdDI9DN27Wx2uWfUqAZQF264xj8aDqINRoC5YIQAvD_BwE)
20. <https://www.almondbuttermachine.com/product/line/almond-milk-processing-line.html>
21. <https://azbadam.az/az/event/88/badam-istehsali-ixracati-v-istehlaki-uzr-statistik-m-cmu---2021-2022>
22. <https://invest.smb.gov.az/az>
23. <http://aqrarbazar.az/ls?action=searchPage&productCategoryGroupId=1&csrfPreventionFilter=MEll0XbRNExeJwsvBx5UDjFBjClyZsAjf23Ckj2>
24. <https://atm.gov.az/pdf/analytic-materials/azerbaycanda-badam-istehsali-i105.pdf?v=54>
25. <https://www.exapro.ru/weishu-almond-milk-production-line-p231218004/>
26. <https://prom.ua/p988625444-liniya-proizvodstva-mindalnogo.html>

27. <https://www.cbar.az/page-42/monetary-indicators#page-4>